

Innspill fra Universitetet i Bergen til utkast til porteføljeplan for forskningssystemet (gjeldende fra 2025)

Overordnet innspill

Universitetet i Bergen (UiB) takker for muligheten til å gi innspill til Porteføljeplanen for Forskningssystemet 2025.

UH-sektorens institusjoner har et stort strategisk ansvar. Det er svært viktig at institusjonenes autonomi ivaretas, og at porteføljestyret ikke initierer politikk som griper inn i den faglige autonomien. Det er viktig at forskningsrådet derimot støtter opp om denne autonomien gjennom å tilrettelegge for virkemidler som ivaretar grunnleggende forskning, arbeider for utvikling av fag og for flerfaglighet i forskning, slik det fremgår av forskningsrådets vedtekter. Institusjonene strategiske ansvar og autonomi kan ikke utøves i rammer satt av eksterne parter, men fordrer at institusjonene og fagmiljøene selv, i kraft av sine styrker og egne analyser, prioriterer og velger retninger i den norske og internasjonale kunnskapsutviklingen.

UiB mener at porteføljen dekker et svært bredt ansvarsområde. Det står at «Porteføljeplanen skal legge til rette for rammer for forskning blant annet i form av internasjonalt arbeid og forskningskultur på tvers av alle porteføljeområdene, samtidig som den skal forvalte mer konkrete og svært viktige områder som rekruttering og tidlig karriere og forskningsinfrastruktur.» Det er uklart hva begrepet *forskningskultur* innbefatter.

Det er også viktig å unngå uklare grenseoppganger i oppgavefordelingen mellom Forskningsrådets styre og porteføljestyret, samt mellom rollen og ansvaret til porteføljestyret og rollen og ansvaret til andre aktører i forskningssystemet som KD, øvrige departementer, UHR, FFA, Innovasjon Norge med videre.

Innspill til mål, prioriteringer og tiltak

Forskningsrådet er vesentlig for å styrke kvalitet i norsk forskning og for å følge opp de politiske prioriteringene i Langtidsplanen. Viktigste for UiB er Forskningsrådets sentrale rolle i det norske forskningssystemet for å løfte **grunnforskning** og styrke **kvalitet** gjennom konkurranse og tilrettelegging innenfor en stor bredde av fag. Dette er også sentralt i Forskningsrådets vedtekter.

I forslaget til målprioriteringer og tiltak for porteføljestyret, savnes et perspektiv på hvilken rolle porteføljestyret skal ha for å vurdere Forskningsrådet interne oppgavefordeling i lys av hovedoppgavene slik de er omtalt i vedtektene.

Man bør knytte behovet for økt tverrfaglig og tverrinstitusjonelt samarbeid nasjonalt og internasjonalt, til bredden av disipliner, temaer og tilnærminger som finnes i norske forskningsinstitusjoner. UiB mener at nettopp denne bredden er en styrke for kunnskapsutviklingen i en tid der omstillingsbehovet er stort. All den tid porteføljestyret for forskningssystemet tar mål av seg til å ha et helhetlig blikk og en tverrgående rolle i lys av de øvrige porteføljene, mener UiB det er avgjørende at dette gjenspeiles tydelig i den overordnede målstrukturen for porteføljen.

De fire målene i porteføljeplanen er i seg selv viktige. Samtidig fremstår målene som svært overordnede, og de trekker i stor grad veksler på aktiviteter som i størst grad foregår i UH-sektoren og instituttsektoren, noen ganger i samarbeid med Forskningsrådet, men i størst grad drevet av sektorens egne mål og aktivitet. Tydeligst er det for mål 1 og 2, der måloppnåelse relateres til sampublisering og mobilitet. Det fremstår som om målene stort sett skal måle UH-sektoren og instituttsektorens aktivitet, uansett hvilke midler og strategier som har generert dette. Når en ser på

presiseringene i del 4 om prioriteringer og tiltak, fremkommer det langt tydeligere hva som er forskningsrådets rolle og tilgjengelige virkemidler. Måloppnåelse burde da i mye større grad reflektere det som der angis som tiltak, snarere enn et generelt mål som en ikke kan si presist følger av det handlingsrommet som forskningsrådet har.

Det er ikke klart hvordan porteføljeplanen skal bidra til mål 1, 2 og 3. En av grunnene til dette kan være at det legges for stor vekt på Forskningsrådets rolle i tiltakene og for liten vekt på forskningsinstitusjonenes rolle som skapere av disse samarbeidene og den forskningskulturen man ønsker å oppnå politisk. Det er først og fremst i de konkrete samarbeidene mellom forskere og miljøer nasjonalt og internasjonalt, og gjennom daglig utøvelse av faglig-kritisk kultur tuftet på akademiske idealer, at det ønskede samspillet oppstår.

Under hvert av målene står det oppført hvordan måloppnåelse vil bli vurdert. Mål 1, «*bidra til helhet og godt samspill i det nasjonale forskningssystemet*», skal bli vurdert «*i lys av samarbeid og vitenskapelig sampublisering på tvers av FoU-sektorer, samt sektormobilitet.*» UiB mener at denne potensielle aktiviteten er altfor spiss for å evaluere samhandlinger på tvers av FoU-sektorer, og at den også er knyttet til institusjonenes kjerneaktivitet og bare delvis knyttet til Forskningsrådets virkemidler. Det blir derfor ikke korrekt å benytte denne type informasjon og data for å si noe om betydningen av porteføljens bidrag.

Rekruttering og tidlig karriere burde vært artikulert som et eget mål med tydeligere tiltak. God rekruttering og rammer for karriereutvikling er avgjørende faktorer i det helhetlige forsyningsystemet, og planen burde vært tydeligere på hvordan dette prioriteres, med tanke på finansiering og støttet til de yngre forskerne.

Målet knyttet til **Forskningsinfrastruktur** er omfattende og av stor strategisk betydning for norsk forskning. Forskningsinfrastruktur er viktig for alle de øvrige porteføljenes evne til å oppfylle sine porteføljemål innen forskning. Forskningsinfrastruktur må ses i sammenheng med annen investering i forskning nasjonalt og internasjonalt. Porteføljestyrets investering i forskningsinfrastruktur bør i tillegg til å vise til at målet er å støtte opp om forskning av høy kvalitet, og at det skal bidra til å møte samfunnets kunnskapsutfordringer, også eksplisitt fremheve at det skal bidra til å løfte grunnforskningen og slik gi den en tydeligere plass i målstrukturen til porteføljestyret. Det er avgjørende at investeringen i forskningsinfrastruktur støtter høy vitenskapelig kvalitet gjennom konkurranse innenfor en bredde av fag. UiB støtter en ambisiøs opptrappingsplan for forskningsinfrastruktur i tråd med Langtidsplanen. UiB anbefaler at det kommer tydelig frem at det er et mål at Forskningsrådets investering samhandler med institusjonenes egne investeringer som utgjør det største investeringen i nasjonal og internasjonal forskningsinfrastruktur.

UiB vil også spille inn et tiltak under prioritering 4; «*Porteføljestyret vil bidra til at norske miljøer har tilgang til relevant, nødvendig og oppdatert forskningsinfrastruktur.* Under tiltakene som nevnes for rådgivning bør det legges til at porteføljestyret skal arbeide for løsninger for finansiering av deltagelse i europeiske infrastrukturnettverk. Det fungerer ikke slik det er i dag, at kostnadene for medlemskap i stor grad faller på forskningsmiljøene. Dagens ordning fører til at stadig flere norske miljøer ser seg nødt til å melde seg ut av europeiske nettverk. Dette er skadelig for norsk forskning og for oppbygging av forskningsinfrastruktur i Norge.

Under prioritering 2 skal porteføljestyret «*bidra til bedre samspill med og økt finansiering fra det europeiske forskningsområdet.*» UiB mener derfor at støtteordninger bør styrkes i alle deler av sektoren, ikke bare i instituttsektoren (jfr vedtektenes første paragraf). Mens rammen for PES som er rettet mot UH-sektoren blir redusert, blir RETUR-EU rettet mot instituttsektorene kraftig utvidet. Under pkt. 2 om finansiering, foreslår UiB at det utformes tiltak for å se på kostnadsrammene i

forskerprosjektene, særlig opp mot rammene for EU-finansierte prosjekt. Videre mener UiB at vurderingskriteriene mellom ERC og FRIPRO bør harmoniseres, da kvalitet er langt mer vektlagt i ERC enn i FRIPRO.

UiB vil uttrykke behovet for å sikre **finansiering av kunstnerisk utviklingsarbeid**, og vil bruke anledningen til å minne om at det er nødvendig at de skapende og utøvende fagene omtales og får en plass i forskningssystemet. Kunstnerisk utviklingsarbeid, som er likestilt i UH-loven med vitenskapelig forskning, finansieres per i dag av HK-dir. Det er viktig at finansiering av kunstnerisk utviklingsarbeid sikres i fremtidens forskningsfinansieringsmodell, uavhengig av hvem som forvalter finansieringsordningene. Øremerkede midler til kunstnerisk utviklingsarbeid bidrar til å sikre at vitengrunnlaget for de utøvende og skapende kunstfagene kan videreutvikles. Det trengs en nasjonal konkurranse for kunstnerisk utviklingsarbeid også som ledd i forventet økt deltakelse i europeiske rammeprogrammer.

Selv om forskningspolitikk er viktig, og politiske prioriteringer styres av nyttehensyn og ideologi, må det være et mål å sikre at forskningen i størst mulig grad får beholde et autonomt rom. Det gir størst strategisk kraft for kunnskapsnasjonen Norge. Dette bør være en viktig grunntone også i videre arbeid med rammer for porteføljestyling i Forskningsrådet.